

Beşinci Bölüm

İlaç Harcamalarının Değerlendirilmesi (2002-2013 Dönemi)

A. Yıllara Göre Toplam İlaç Harcamaları

Tablo 26. Toplam İlaç Harcamaları, (2002-2013), (Milyon TL/USD)

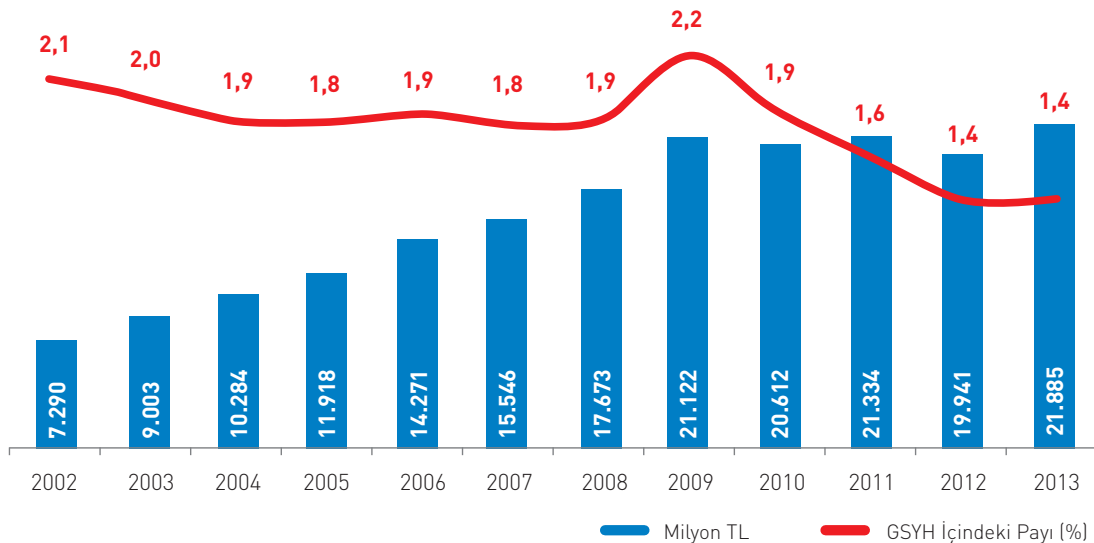
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2012-2013 Artış (%)
TL	7.290	9.003	10.384	11.918	14.271	15.546	17.673	21.122	20.592	21.334	19.941	21.885	200
2013 Yılı Fiyatlarıyla, TL	20.304	20.016	21.259	22.555	24.643	24.683	25.406	28.578	25.663	24.972	21.435	21.885	7,7
USD	4.841	6.030	7.301	8.889	9.972	11.945	13.669	13.653	13.725	12.775	11.125	11.510	137,7
SGP USD	11.944	11.679	12.815	14.348	16.860	17.974	19.856	23.245	21.894	21.616	18.940	19.928	66,8
Sağlık Harcamaları İçindeki Payı (%)	38,8	37,1	34,6	33,7	32,4	30,5	30,6	36,5	33,4	31,1	26,9	25,9	
GSYH İçindeki Payı (%)	2,1	2,0	1,9	1,8	1,9	1,8	1,9	2,2	1,9	1,6	1,4	1,4	

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, SGK, Üniversiteler, TÜİK, Acıbadem Sağlık Hizmetleri ve Ticaret Anonim Şirketi ve Bağılı Ortaklıklarına Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetim Raporu; Atasever, 2014 "Türkiye Sağlık Hizmetlerinin Finansmanı ve Sağlık Harcamalarının Analizi 2002-2013 Dönemi"

Not: İlaç harcamalarına Sağlık Bakanlığının aşı harcamaları ve sağlık hizmet sunucularının yatan hasta için kullandığı ilaçlara ait harcamalar dâhil edilmiştir.

2002 yılına göre 2013 yılında ilaç giderlerinde (yatan hasta ilacı ve aşı giderleri dâhil) nominal olarak %200 reel olarak ise sadece %7,7'lik bir artış olmuştur. 2002 yılında ilaç harcamalarının sağlık harcamaları içindeki payı %38,8 iken 2013 yılında %25,9'a düşürülmüştür (Tablo 26).

Grafik 13. Toplam İlaç Harcamaları ve GSYH İçindeki Payı, (2002-2013)

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, SGK, Üniversiteler, TÜİK, Acıbadem Sağlık Hizmetleri ve Ticaret Anonim Şirketi ve Bağılı Ortaklıklarına Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetim Raporu, Atasever M. (a.g.e)

Not: İlaç harcamalarına Sağlık Bakanlığının aşı harcamaları ve sağlık hizmet sunucularının yatan hasta için kullandığı ilaçlara ait harcamalar dâhil edilmiştir.

2002 yılında %2,1 olan ilaç harcamaların GSYH içindeki payı 2013 yılında %1,4'e düşmüştür (Grafik 13).

B. Finansman Kaynağına Göre İlaç Harcamaları

B.1. Finansman Kaynağına Göre Toplam İlaç Harcamaları

Tablo 27. Toplam İlaç Harcamalarının Finansman Kaynağı, (2002-2013), (Milyon TL)

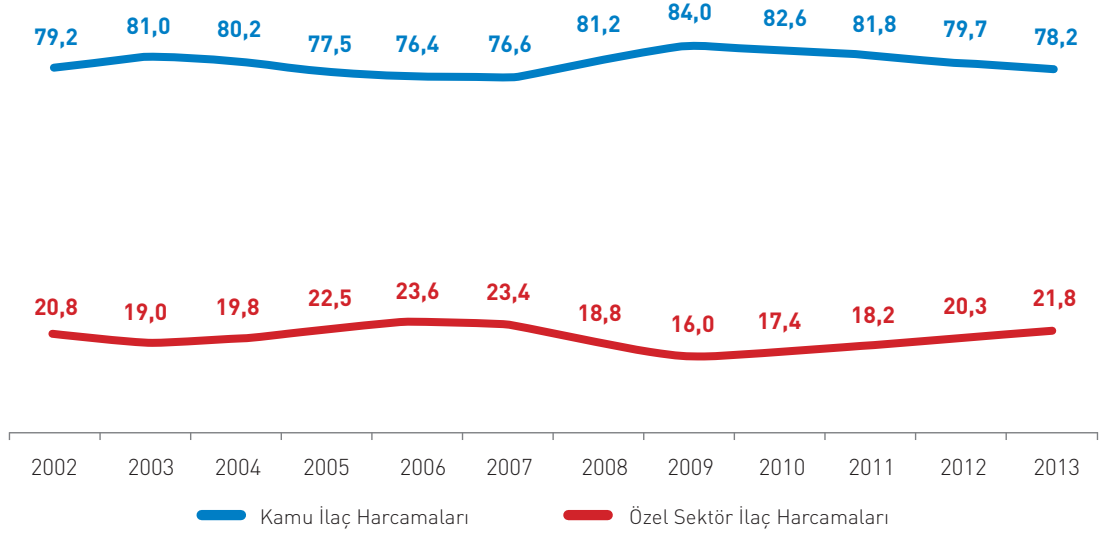
		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2002-2013 Artış (%)
Sosyal Güvenlik Kurumları	Tutar	4.410	5.764	6.560	7.171	8.625	9.160	11.218	13.779	14.327	14.898	14.413	15.709	256,2
	%	60,5	64	63,2	60,2	60,4	58,9	63,5	65,2	69,5	69,8	72,3	71,8	
Merkezi Yönetim	Tutar	1.314	1.459	1.694	1.984	2.192	2.697	3.052	3.887	2.667	2.532	1.458	1.368	4,1
	%	18	16,2	16,3	16,6	15,4	17,3	17,3	18,4	12,9	11,9	7,3	6,3	
Yerel Yönetim ve Diğer Kamu Kurumları	Tutar	49	71	75	86	81	55	78	68	27	26	32	31	-36,7
	%	0,7	0,8	0,7	0,7	0,6	0,4	0,4	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1	
Kamu İlaç Harcamaları Toplamı	Tutar	5.773	7.295	8.329	9.241	10.898	11.912	14.348	17.773	17.020	17.456	15.902	17.108	196,3
	%	79,2	81	80,2	77,5	76,4	76,6	81,2	84	82,6	81,8	79,7	78,2	
Cepten Yapılan	Tutar	1.384	1.534	1.883	2.478	3.144	3.374	3.003	2.706	2.977	3.208	3.361	4.038	191,7
	%	19	17	18,1	20,8	22	21,7	17	12,8	14,4	15	16,9	18,5	
Diğer Özel Sektör	Tutar	132	174	172	199	229	260	322	683	614	670	677	739	459,8
	%	1,8	1,9	1,7	1,7	1,6	1,7	1,8	3,2	3	3,1	3,4	3,4	
Özel Sektör İlaç Harcamaları Toplamı	Tutar	1.517	1.708	2.055	2.678	3.373	3.634	3.325	3.389	3.591	3.878	4.038	4.777	214,8
	%	20,8	19	19,8	22,5	23,6	23,4	18,8	16	17,4	18,2	20,3	21,8	
Toplam	Tutar	7.290	9.003	10.384	11.918	14.271	15.546	17.673	21.122	20.612	21.334	19.941	21.885	200
	%	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, SGK, Üniversiteler, TÜİK, Acıbadem Sağlık Hizmetleri ve Ticaret Anonim Şirketi ve Bağlı Ortaklıklarına Ait Konsolide Finansal Tablolara ve Bağımsız Denetim Raporu, Ataserver M. 2014

2002-2013 döneminde kamu ilaç harcamaları %196,3 artarken özel sektör ilaç harcamaları %214,8 artmıştır (Tablo 27).

Grafik 14. Kamu ve Özel İlaç Harcamalarının Dağılımı, (2002-2013), (%)

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, SGK, Üniversiteler, TÜİK, Acıbadem Sağlık Hizmetleri ve Ticaret Anonim Şirketi ve Bağlı Ortaklıklarına Ait Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetim Raporu, Atasever M. [a.g.e]

2002-2013 döneminde toplam ilaç harcamalarının kamu ve özel sektör dağılımı incelendiğinde yaklaşık %1'lik payın kamudan özel sektöre kaydığı görülmektedir (Grafik 14).

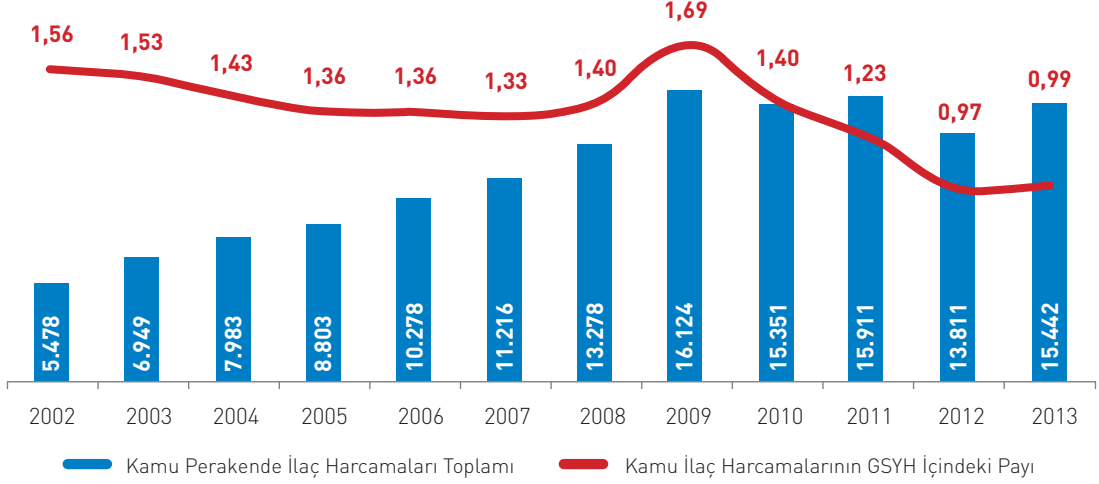
B.2. Finansman Kaynağına Göre Perakende İlaç Harcamaları

Tablo 28. Perakende İlaç Harcamalarının Finansman Kaynağı, (2002-2013), (Milyon TL)

		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2002-2013 Artış (%)
Sosyal Güvenlik Kurumları	Tutar	4.300	5.615	6.399	7.001	8.372	8.858	10.717	13.161	13.547	14.144	13.446	14.765	243,3
	%	61,8	65,2	64,0	61,3	61,8	60,4	65,1	67,8	72,1	71,9	76,1	73,7	
Merkezi Yönetim	Tutar	1.140	1.277	1.520	1.728	1.845	2.328	2.515	2.919	1.800	1.759	356	669	-41,3
	%	16,4	14,8	15,2	15,1	13,6	15,9	15,3	15,0	9,6	8,9	2,0	3,3	
Yerel Yönetim ve Diğer Kamu Kurumları	Tutar	38	57	64	74	61	30	46	43	4	8	9	8	-78,9
	%	0,5	0,7	0,6	0,6	0,4	0,2	0,3	0,2	0,0	0,0	0,1	0,0	
Kamu Perakende İlaç Harcamaları Toplamı	Tutar	5.478	6.949	7.983	8.803	10.278	11.216	13.278	16.124	15.351	15.911	13.811	15.442	181,4
	%	78,8	80,7	79,9	77,1	75,8	76,5	80,7	83,1	81,7	80,9	78,1	77,0	
Cepten Yapılan	Tutar	1.348	1.492	1.843	2.415	3.053	3.192	2.868	2.620	2.851	3.103	3.218	3.888	451,9
	%	19,4	17,3	18,4	21,2	22,5	21,8	17,4	13,5	15,2	15,8	18,2	19,4	
Diğer Özel Sektör	Tutar	129	169	168	194	222	246	307	662	588	648	648	712	211,4
	%	1,9	2,0	1,7	1,7	1,6	1,7	1,9	3,4	3,1	3,3	3,7	3,6	
Özel Sektör Perakende İlaç Harcamaları Toplamı	Tutar	1.477	1.661	2.011	2.610	3.275	3.439	3.176	3.282	3.439	3.751	3.866	4.600	211,4
	%	21,2	19,3	20,1	22,9	24,2	23,5	19,3	16,9	18,3	19,1	21,9	23,0	
Toplam	Tutar	6.955	8.610	9.993	11.413	13.553	14.654	16.454	19.405	18.790	19.662	17.677	20.042	188,1
	%	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	

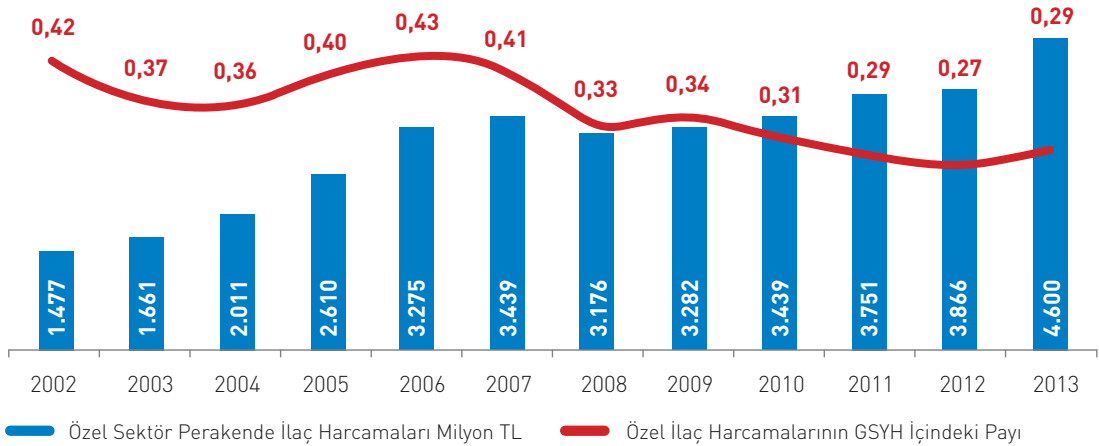
Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, SGK, Atasever M. [a.g.e]

Bu dönemde perakende ilaç harcamalarının finansmanında sosyal güvenlik kurumlarının payı %61,8'den %73,7'ye yükselmiş, merkezi yönetim kurumları ile yerel yönetimler ve diğer kamu kurumları payında önemli düşüşler yaşanmıştır. Özel sektörün payı ise %21,2'den %23'e yükselmiştir (Tablo 28).

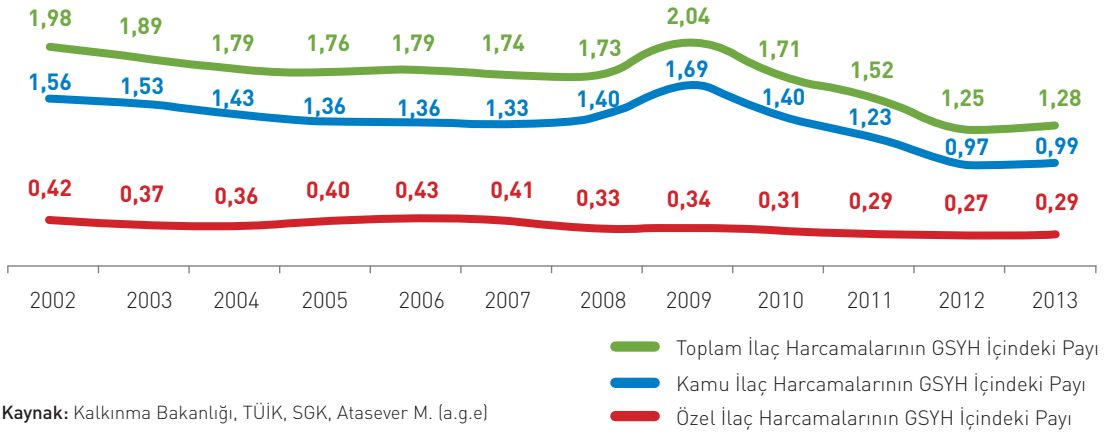
Grafik 15. Kamu Perakende İlaç Harcamaları ve GSYH İçindeki Payı, (2002-2013)

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, SGK, Atasever M. (a.g.e)

2002-2013 döneminde kamu perakende ilaç harcamalarının GSYH içindeki payı %1,56 seviyesinden %0,99 seviyesine kadar gerilemiştir (Grafik 15). Aynı dönemde özel sektör perakende ilaç harcamalarının GSYH içindeki payı da %0,42'den %0,29'a düşmüştür (Grafik 16).

Grafik 16. Özel Sektör Perakende İlaç Harcamaları ve GSYH İçindeki Payı, (2002-2013)

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, SGK, Atasever M. (a.g.e)

Grafik 17. Perakende İlaç Harcamalarının GSYH İçindeki Payı (Detay), (2002-2013), (%)

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, SGK, Atasever M. (a.g.e)

C. Hizmet Sunucularına Göre İlaç Harcamaları

Tablo 29. İlaç Harcamalarının Hizmet Sunucularına Göre Gelişimi, (2002-2013), (Milyon TL)

Hizmet Sunucusu	Tutar	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2002-2013 Artış (Kat)
		%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
Sağlık Bakanlığı	Tutar	220	244	225	300	429	435	639	1.084	1.014	925	1.434	1.102	4,0
	%	3,0	2,7	2,2	2,5	3,0	2,8	3,6	5,1	4,9	4,3	7,2	5,0	
Üniversite Sağlık Tesisleri	Tutar	79	103	122	133	165	161	299	313	363	413	402	322	3,1
	%	1,1	1,1	1,2	1,1	1,2	1,0	1,7	1,5	1,8	1,9	2,0	1,5	
Özel Sağlık Tesisleri	Tutar	37	47	44	73	124	295	281	319	444	334	428	419	10,4
	%	0,5	0,5	0,4	0,6	0,9	1,9	1,6	1,5	2,2	1,6	2,1	1,9	
Serbest Eczaneler	Tutar	6.955	8.610	9.993	11.413	13.553	14.654	16.454	19.405	18.790	19.662	17.677	20.042	1,9
	%	95,4	95,6	96,2	95,8	95,0	94,3	93,1	91,9	91,2	92,2	88,6	91,6	
Toplam	TL	7.290	9.003	10.384	11.918	14.271	15.546	17.673	21.122	20.612	21.334	19.941	21.885	2,0

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, SGK, Üniversiteler, TÜİK, Acıbadem Sağlık Hizmetleri ve Ticaret Anonim Şirketi ve Bağlı Ortaklıklarına Ait Konsolide Finansal Tablolara ve Bağımsız Denetim Raporu, Atasever M. (a.g.e)

2002 yılında ilaç giderlerinin (yatan hasta ilacı ve aşı giderleri dâhil) %95,4'ü serbest eczanelerden temin edilen ilaç giderlerinden oluşurken bu oran 2013 yılında %91,6'ya düşürülmüştür (Tablo 29). Bu düşüşün iki önemli sebebi bulunmaktadır: Birincisi; sağlık alanında uygulanan vatandaş odaklı politikalarla yatan hastaların ilaçlarının hastaneler tarafından karşılanma oranı 2002 yılına göre yükseltilmiştir. İkincisi ise; Sağlık Bakanlığı tarafından temin edilen aşı finansmanı önemli tutarda artırılmıştır.

C.1. Sağlık Bakanlığına Bağlı Tesislerde Oluşan İlaç Harcamaları

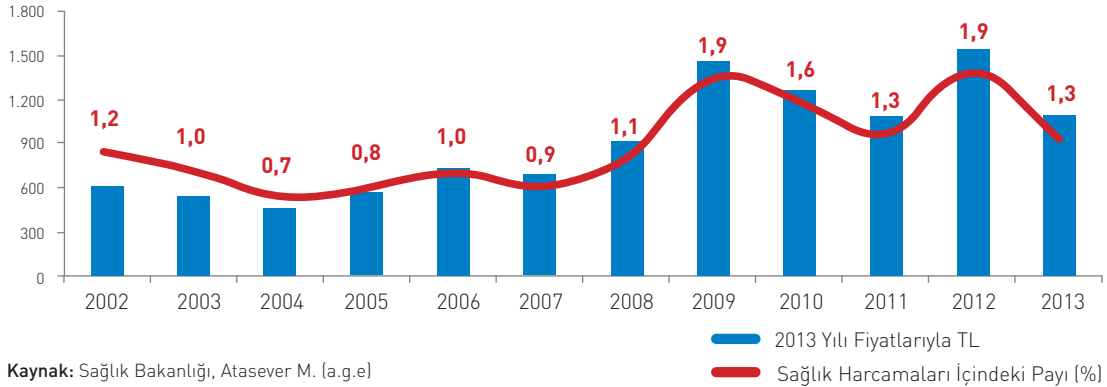
Tablo 30. Sağlık Bakanlığına Bağlı Sağlık Tesislerinde Oluşan İlaç Harcamaları (Milyon TL/USD)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2012-2013 Artış (%)
TL	220	244	225	300	429	435	639	1.084	1.014	925	1.434	1.102	400,9
2013 Yılı Fiyatlarıyla, TL	612	542	460	568	741	691	919	1.467	1.264	1.083	1.541	1.102	80
USD	146	163	158	224	300	334	495	701	676	554	800	580	297,2
SGP USD	360	316	277	361	507	503	718	1.193	1.079	938	1.362	1.004	178,8
Sağlık Harcamaları İçindeki Payı (%)	1,2	1,0	0,7	0,8	1,0	0,9	1,1	1,9	1,6	1,3	1,9	1,3	
GSYH İçindeki Payı (%)	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, Atasever M. (a.g.e)

2002-2013 döneminde Sağlık Bakanlığına bağlı sağlık tesislerinde oluşan (aşı dâhil) ilaç harcamaları nominal olarak %400 reel olarak ise %80 oranında artmıştır (Tablo 30).

Grafik 18. Sağlık Bakanlığına Bağlı Sağlık Tesislerinde Oluşan İlaç Harcamaları ve Sağlık Harcamaları İçindeki Payı, (2002-2013)

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, Atasever M. (a.g.e)

2002-2013 döneminde Sağlık Bakanlığına bağlı sağlık tesislerinde kullanılan (aşı dâhil) ilaç harcamalarının sağlık harcamaları içindeki payı %1,2'den %1,3'e yükselmiştir (Grafik 18).

Tablo 31. Sağlık Bakanlığı İlaç ve Aşı Harcamaları, (2002-2013), (Milyon TL)

		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2002-2013 Artış (Kat)
İlaç Giderleri	Tutar	211	236	219	279	379	359	560	693	685	702	763	835	3,0
	%	95,8	96,8	97,5	93,0	88,2	82,5	87,6	63,9	67,5	75,9	53,2	75,7	
Aşı Giderleri	Tutar	9	8	6	21	51	76	79	391	329	223	670	267	27,8
	%	4,2	3,2	2,5	7,0	11,8	17,5	12,4	36,1	32,5	24,1	46,8	24,3	
Toplam	TL	220	244	225	300	429	435	639	1.084	1.014	925	1.434	1.102	4,0

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, Atasever M. (a.g.e)

2002 yılında Sağlık Bakanlığı ilaç giderlerinin %95'i yatan hastalar için hastanelerde kullanılan ilaç giderlerinden, %0,8'i 112 acil sağlık hizmetlerinde ve %4,2'si ise halk sağlığı hizmetlerinde kullanılan aşı giderlerinden oluşmaktaydı (Atasever, 2014). Aşı giderlerinin oranı yıllar itibarıyla yükselerek 2013 yılında %24,3'e yükselmiştir (Tablo 31).

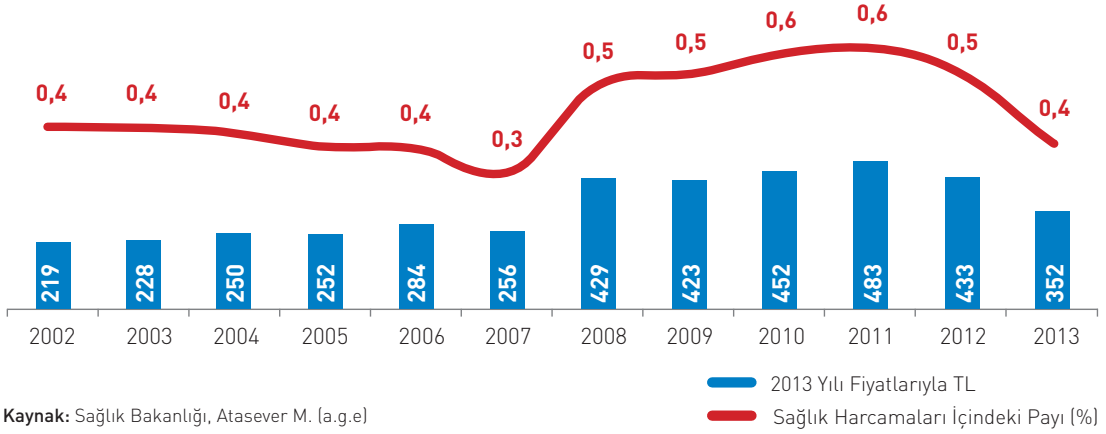
C.2. Üniversite Sağlık Tesislerinde Oluşan İlaç Harcamaları

Tablo 32. Üniversite Sağlık Tesislerinde Oluşan İlaç Harcamaları, (Milyon TL/USD)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2012-2013 Artış (%)
TL	79	103	122	133	165	161	299	313	363	413	402	322	307,5
2013 Yılı Fiyatlarıyla, TL	219	228	250	252	284	256	429	423	452	483	433	322	47
USD	52	69	86	99	115	124	231	202	242	247	224	170	226
SGP USD	129	133	151	160	195	186	336	344	386	418	382	293	127,1
Sağlık Harcamaları İçindeki Payı (%)	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,5	0,5	0,6	0,6	0,5	0,4	
GSYH İçindeki Payı (%)	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,02	

Kaynak: Atasever M. (a.g.e)

2002-2013 döneminde üniversite sağlık tesislerinde oluşan ilaç harcamaları nominal olarak %307,5, reel olarak ise % 47 oranında artmıştır (Tablo 32).

Grafik 19. Üniversite Hastanelerinde Oluşan İlaç Harcamaları ve Sağlık Harcamaları İçindeki Payı, (2002-2013)

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, Atasever M. (a.g.e)

Serbest eczanelerden temin edilen 2002-2013 döneminde üniversite sağlık tesislerinde oluşan ilaç harcamalarının sağlık harcamaları içindeki payı (%0,4) değişmemiştir (Grafik 19).

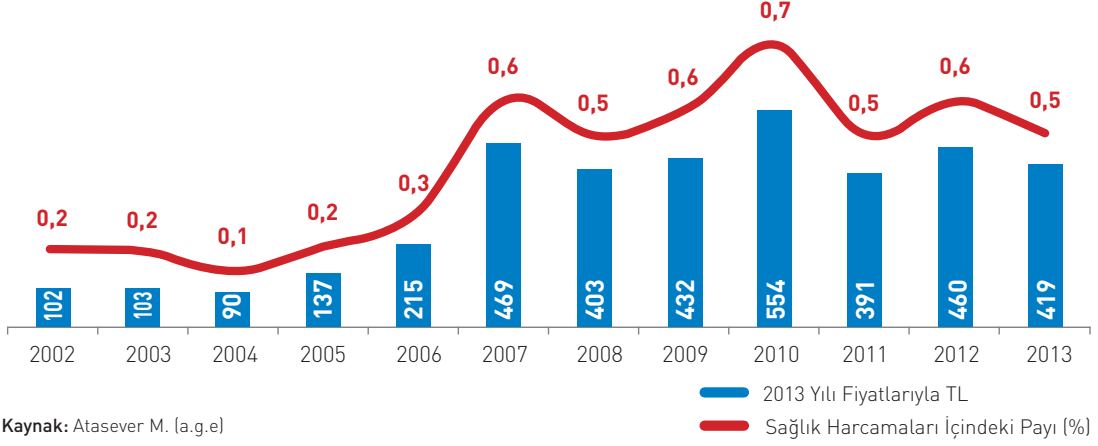
C.3. Özel Sağlık Tesislerinde Oluşan İlaç Harcamaları

Tablo 33. Özel Sağlık Tesislerinde Oluşan İlaç Harcamaları, (2002-2013), (Milyon TL/USD)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2012-2013 Artış (Kat)
TL	37	47	44	73	124	295	281	319	444	334	428	419	10,4
2013 Yılı Fiyatlarıyla, TL	102	103	90	137	215	469	403	432	554	391	460	419	3,1
USD	24	31	31	54	87	227	217	206	296	200	239	220	8,1
SGP USD	60	60	54	87	147	342	315	351	472	338	406	381	5,4
Sağlık Harcamaları İçindeki Payı (%)	0,2	0,2	0,1	0,2	0,3	0,6	0,5	0,6	0,7	0,5	0,6	0,5	
GSYH İçindeki Payı (%)	0,01	0,01	0,01	0,01	0,02	0,04	0,03	0,03	0,04	0,03	0,03	0,03	

Kaynak: Atasever M. (a.g.e)

2002 yılına göre 2013 yılında özel sağlık tesislerinde oluşan ilaç harcamaları nominal olarak 10,4 kat, reel olarak ise 3,1 kat artmıştır (Tablo 33).

Grafik 20. Özel Sağlık Tesislerinde Oluşan İlaç Harcamaları ve Sağlık Harcamaları İçindeki Payı, (2002-2013)

Kaynak: Atasever M. (a.g.e)

2002 yılında %0,2 olan ilaç harcamalarının sağlık harcamaları içindeki payı %0,5'e yükselmiştir (Grafik 20).

C.4. Serbest Eczanelerde Oluşan İlaç Harcamaları

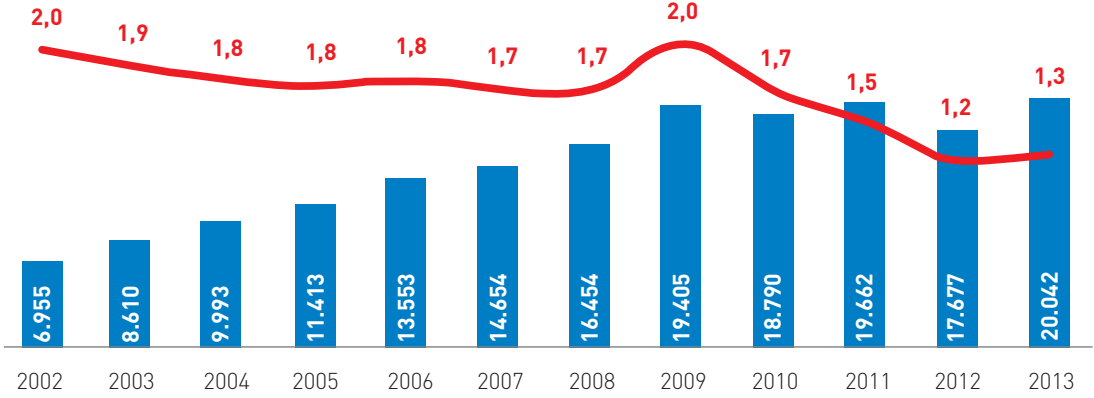
Tablo 34. Serbest Eczanelerden Temin Edilen İlaç Harcamaları, (2002-2013), (Milyon TL/USD)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2012-2013 Artış (%)
TL	6.955	8.610	9.993	11.413	13.553	14.654	16.454	19.405	18.790	19.662	17.677	20.042	188,1
2013 Yılı Fiyatlarıyla, TL	19.371	19.143	20.459	21.599	23.402	23.267	23.654	26.256	23.418	23.015	19.002	20.042	3,4
USD	4.619	5.767	7.026	8.512	9.470	11.260	12.726	12.544	12.524	11.774	9.862	10.541	128,2
SGP USD	11.395	11.170	12.333	13.740	16.011	16.943	18.486	21.356	19.979	19.923	16.790	18.250	60,1
Sağlık Harcamaları İçindeki Payı (%)	37,0	35,5	33,3	32,3	30,8	28,8	28,5	33,5	30,5	28,7	23,8	23,7	
GSYH İçindeki Payı (%)	2,0	1,9	1,8	1,8	1,8	1,7	1,7	2,0	1,7	1,5	1,2	1,3	

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, SGK, Atasever M. (a.g.e)

2002-2013 döneminde serbest eczanelerden temin edilen ilaç harcamaları nominal olarak %188,1 artarken reel olarak sadece %3,4 artmıştır (Tablo 34).

Grafik 21. Serbest Eczanelerden Temin Edilen İlaç Harcamaları ve GSYH İçindeki Payı, (2002-2013)

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, Atasever M. (a.g.e)

— Milyon TL

— GSYH İçindeki Payı (%)

2002 yılında serbest eczanelerden temin edilen (perakende) ilaç harcamalarının GSYH içindeki %2,0 olan payı 2013 yılında %1,3'e gerilemiştir (Grafik 21).

D. Fonksiyonlarına Göre İlaç Harcamaları

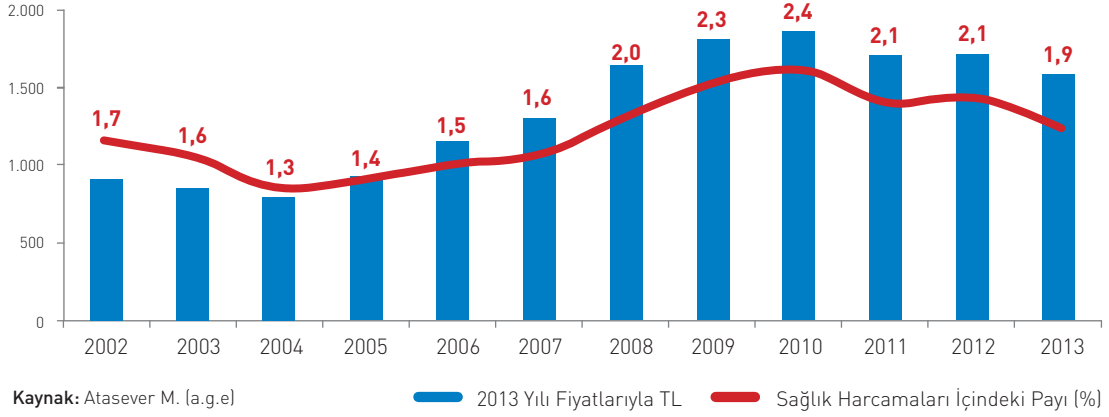
D.1. Yatan Hasta İlaçları

Tablo 35. Yatan Hastalarda Kullanılan İlaçlara Ait Harcamalar, (2002-2013), (Milyon TL/USD)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2012-2013 Artış (%)
TL	326	385	385	484	668	816	1.140	1.325	1.492	1.449	1.593	1.576	383,4
2013 Yılı Fiyatlarıyla, TL	907	856	788	917	1.153	1.295	1.639	1.793	1.859	1.696	1.713	1.576	73,7
USD	216	258	271	361	467	627	882	857	994	867	889	829	283,7
SGP USD	534	499	475	583	789	943	1.281	1.459	1.586	1.468	1.513	1.435	168,7
Sağlık Harcamaları İçindeki Payı (%)	1,7	1,6	1,3	1,4	1,5	1,6	2,0	2,3	2,4	2,1	2,1	1,9	
GSYH İçindeki Payı (%)	0,09	0,08	0,07	0,07	0,09	0,10	0,12	0,14	0,14	0,11	0,11	0,10	

Kaynak: Atasever M. (a.g.e)

2002 yılına göre 2013 yılında yatan hastalarda kullanılan ilaç harcamaları nominal olarak %383,4, reel olarak ise %73,7 artmıştır (Tablo 35).

Grafik 22. Yatan Hastalarda Kullanılan İlaç Harcamaları ve Sağlık Harcamaları İçindeki Payı, (2002-2013)

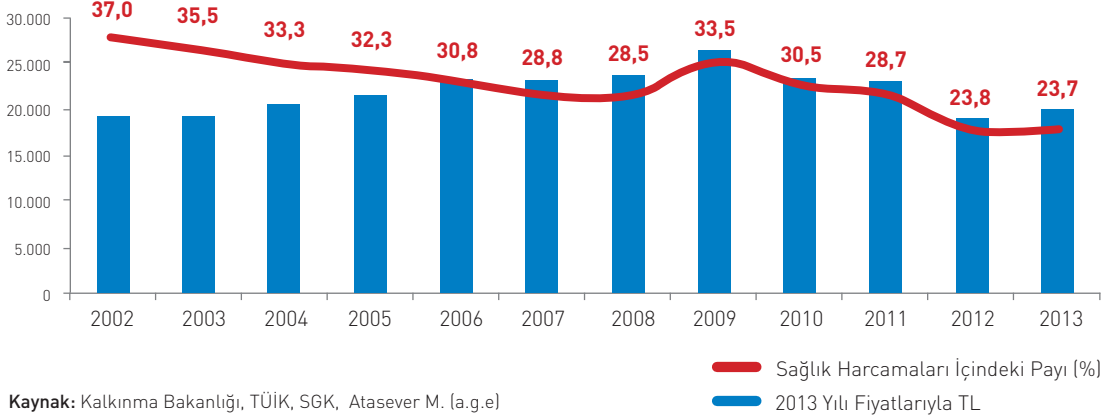
2002 yılında %1,7 olan yatan hastalarda kullanılan ilaç harcamalarının sağlık harcamaları içindeki payı 2013 yılında %1,9'a yükselmiştir (Grafik 22).

D.2. Serbest Eczanelerden Temin Edilen İlaçlar

Tablo 36. Serbest Eczanelerden Temin Edilen İlaç Harcamaları, (2002-2013), (Milyon TL/USD)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2012-2013 Artış (%)
TL	6.955	8.610	9.993	11.413	13.553	14.654	16.454	19.405	18.790	19.662	17.677	20.042	188,1
2013 Yılı Fiyatlarıyla, TL	19.371	19.143	20.459	21.599	23.402	23.267	23.654	26.256	23.418	23.015	19.002	20.042	3,4
USD	4.619	5.767	7.026	8.512	9.470	11.260	12.726	12.544	12.524	11.774	9.862	10.541	128,2
SGP USD	11.395	11.170	12.333	13.740	16.011	16.943	18.486	21.356	19.979	19.923	16.790	18.250	60,1
Sağlık Harcamaları İçindeki Payı (%)	37,0	35,5	33,3	32,3	30,8	28,8	28,5	33,5	30,5	28,7	23,8	23,7	
GSYH İçindeki Payı (%)	2,0	1,9	1,8	1,8	1,8	1,7	1,7	2,0	1,7	1,5	1,2	1,3	

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, SGK, Atasever M. (a.g.e)

Grafik 23. Serbest Eczanelerden Temin Edilen İlaç Harcamaları ve Sağlık Harcamaları İçindeki Payı (2002-2013)

2002-2013 döneminde sağlık harcamalarının hizmet sunucuları açısından gelişimini incelediğimizde öne çıkan hususlardan birincisi ilaç harcamalarının sağlık harcamaları içindeki payının düşmesidir. 2002 yılında sağlık harcamalarının %37'sini serbest eczanelerden temin edilen ilaç harcamaları oluştururken 2013 yılında bu oran %23,7'ye düşmüştür (Grafik 23).

D.3. Aşı

2002 yılında sağlık harcamaları içinde binde 5 civarında olan aşı harcamalarının payı 2013 yılında binde 32'ye çıkmıştır. Türkiye'de 1960 yılında rutin aşılamada beş antijen kullanılırken bu rakam 2002 yılında sadece 7'ye çıkarılabilmisti (difteri, boğmaca, tetanoz, çocuk felci, kızamık, hepatit-B, tüberküloz). 2006 yılında Hemofilus influenza tip b (Hib), kızamıkçık, kabakulak aşıları da yapılmaya başlanmıştır. 2008 yılı başından itibaren DaBT-İPA-Hib aşıları (difteri, asellüler boğmaca, tetanoz, inaktif polio ve Hib aşısı) tek enjektör içine doldurulmuş olarak kullanıma hazır bir şekilde temin edilmiştir. Bu şekilde tek seferde 5 hastalığa karşı aşılama yapılması sağlanmıştır. Böylelikle daha az sayıda enjeksiyon ile daha çok aşının uygulanması gerçekleştirilmiştir. Bir yaşına kadar 7 antijenle 15 enjeksiyon şeklinde aşılama yapılırken bu sayı 11 antijenle 12'ye düşürülmüştür.

Aşılama takviminde 2010 yılında yapılan son yenilik ile ilköğretim çağında yaygın olarak görülen boğmaca vakalarını engellemek üzere ilköğretim birinci sınıflara asellüler boğmaca aşısını da içeren 4'lü karma aşı uygulanmaya başlanmıştır. Konjuge Pnömonokok aşısında önce 7 bileşenli aşı ile başlanılmış sonra 13 bileşenli aşıya geçilmiştir. Aşı temin anlaşmasına konulan özel hükümlerle sağlanan teknoloji transferi ile bu aşının da kademeli olarak etiketleme, paketleme, dolun ve formülasyon aşamalarını Türkiye'de gerçekleştirme çalışmaları başlatılmıştır (Akdağ ve Erkoç, 2012).

Tablo 37. Aşılama Hizmetleri, (2002, 2014)

	2002	2014
Türkiye'de Çocukluk Döneminde Rutin Uygulanan Aşılar	BCG Difteri Boğmaca Tetanoz Oral Polio Kızamık Hepatit B (7 antijen)	BCG Difteri Asellüler Boğmaca Tetanoz Polio Hemofilus İnfluenza tip B Kızamık Kızamıkçık Kabakulak Hepatit B Konjuge Pnömonokok Hepatit A Su Çiçeği (13 antijen)

Kaynak: Türkiye Halk Sağlığı Kurumu

2002-2013 Döneminde aşıya ayrılan reel olarak 9 katın üzerinde artırılmıştır (Tablo 38).

Tablo 38. Sağlık Bakanlığı Aşı Harcamaları, (2002-2013), (Milyon TL/USD)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2012-2013 Artış (Kat)
TL	9	8	6	21	51	76	79	391	329	223	670	267	27,8
2013 Yılı Fiyatlarıyla, TL	26	17	12	40	88	121	114	529	411	261	721	267	9,3
USD	6	5	4	16	35	59	61	253	220	134	374	141	21,8
SGP USD	15	10	7	25	60	88	89	430	350	226	637	243	15,0
Sağlık Harcamaları İçindeki Payı (%)	0,05	0,03	0,02	0,06	0,12	0,15	0,14	0,68	0,53	0,33	0,90	0,32	
GSYH İçindeki Payı (%)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01	0,04	0,03	0,02	0,05	0,02	

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, Atasever M. (a.g.e)

E. İlaç Harcamalarının GSYH İçindeki Payı

Türkiye’de 2002-2013 döneminde gerçekleşen ilaç harcamalarının GSYH içindeki payı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 39. İlaç Harcamalarının GSYH İçindeki Payı, (2002-2013), (Milyon TL)

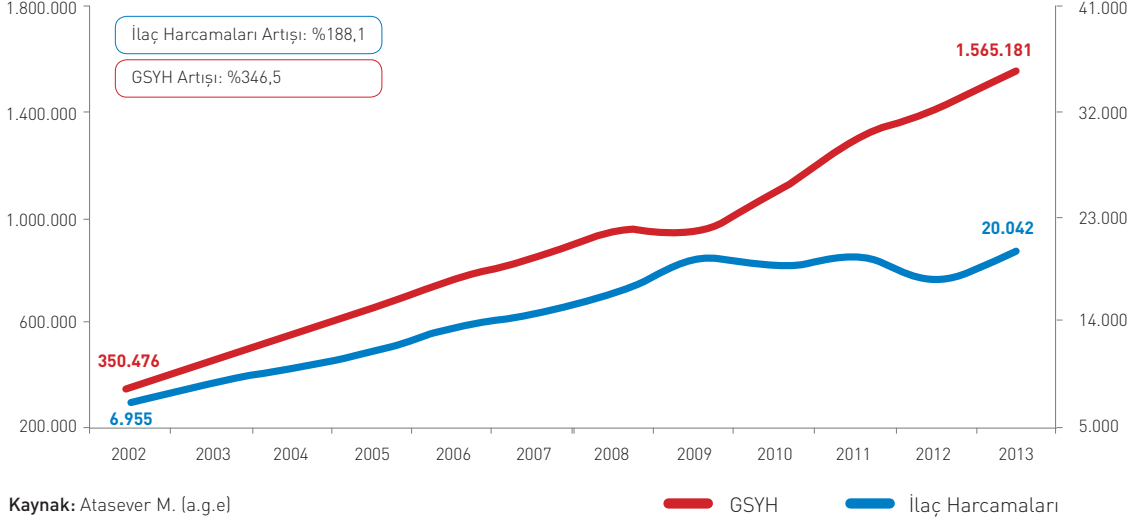
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2012-2013 Artış (%)
İlaç Harcamaları *	6.955	8.610	9.993	11.413	13.553	14.654	16.454	19.405	18.790	19.662	17.677	20.042	188,1
GSYH	350.476	454.781	559.033	648.932	758.391	843.178	950.534	952.559	1.098.799	1.297.713	1.416.798	1.565.181	346,5
İlaç Harcamaları * (2013 Yılı Fiyatlarıyla)	19.371	19.143	20.459	21.599	23.402	23.267	23.654	26.256	23.418	23.015	19.002	20.042	3,4
GSYH (2013 Yılı Fiyatlarıyla)	976.152	1.011.121	1.144.499	1.228.099	1.309.568	1.338.753	1.366.489	1.288.834	1.369.393	1.518.985	1.522.960	1.565.181	60,3
İlaç Harcamalarının GSYH İçindeki Payı (%)	2,0	1,9	1,8	1,8	1,8	1,7	1,7	2,0	1,7	1,5	1,2	1,3	

*Perakende ilaç harcamalarıdır. Yatan hastalar için kullanılan ilaçlar ve aşı harcamaları dâhil değildir.

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, SGK, Atasever M. (a.g.e)

2002-2013 döneminde ilaç harcamaları nominal olarak %188,1 artarken bu artış reel olarak sadece %3,4 seviyesindedir. 2002 Yılında ilaç harcamalarının GSYH içindeki payı %2’den 2013 yılında %1,3’e düşmüştür (Tablo 39).

Grafik 24. İlaç Harcamaları ve GSYH Artışı Karşılaştırması, (2002-2013), (Milyon TL)

Bu dönemde GSYH %346,5 artmış iken ilaç harcamalarının artışı sadece %188,1 olmuştur (Tablo 39).

F. İlaç Harcamalarının Sağlık Harcamaları İçindeki Payı

Tablo 40. İlaç Harcamalarının Sağlık Harcamaları İçindeki Payı, (2002-2013), (Milyon TL)

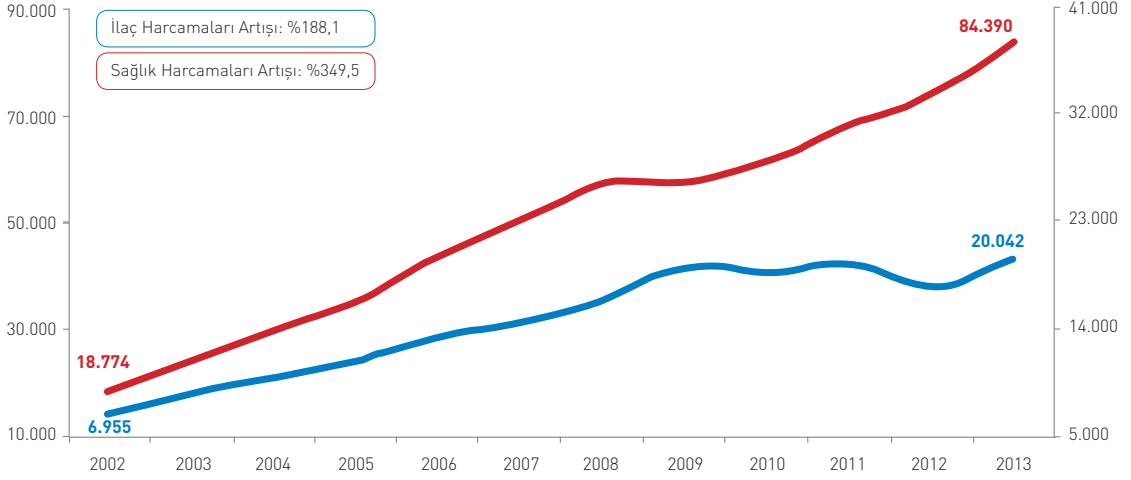
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2012-2013 Artış (%)
İlaç Harcamaları *	6.955	8.610	9.993	11.413	13.553	14.654	16.454	19.405	18.790	19.662	17.677	20.042	188,1
Sağlık Harcamaları	18.774	24.279	30.021	35.359	44.069	50.904	57.740	57.911	61.678	68.607	74.189	84.390	349,5
İlaç Harcamaları * (2013 Yılı Fiyatlarıyla)	19.371	19.143	20.459	21.599	23.402	23.267	23.654	26.256	23.418	23.015	19.002	20.042	3,4
Sağlık Harcamaları (2013 Yılı Fiyatlarıyla)	52.290	53.980	61.461	66.917	76.097	80.823	83.007	78.355	76.866	80.306	79.748	84.390	61,3
İlaç Harcamalarının Sağlık Harcamaları İçindeki Payı (%)	37,0	35,5	33,3	32,3	30,8	28,8	28,5	33,5	30,5	28,7	23,8	23,7	

*Perakende ilaç harcamalarıdır. Yatan hastalar için kullanılan ilaçlar ve aşı harcamaları dâhil değildir.

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, SGK, Atasever M. (a.g.e)

2002-2013 yıllarında reel olarak sağlık harcamaları %61,3 oranında artarken ilaç harcamaları sadece %3,4 artmıştır. 2002 yılında ilaç harcamalarının sağlık harcamaları içindeki payı %37 iken bu oran 2013 yılında %23,7'ye düşmüştür (Tablo 40).

Grafik 25. İlaç Harcamaları ve Sağlık Harcamaları Artışı Karşılaştırması, (2002-2013), (Milyon TL)

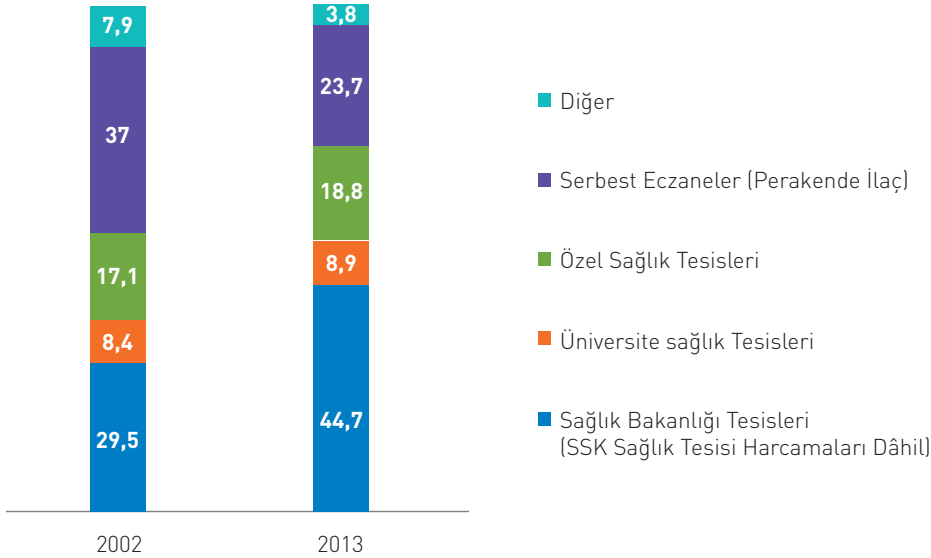

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, SGK, Atasever M. (a.g.e)

İlaç Harcamaları Sağlık Harcamaları

Bu dönemde sağlık harcamaları %349,5 artmış iken ilaç harcamalarının artışı sadece 188,1 olmuştur (Tablo 40).

Grafik 26. Hizmet Sunucularına Göre Sağlık Harcamaları (%)

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, SGK, Atasever M. (a.g.e)

2002 yılında ilaç harcamalarının sağlık harcamaları içindeki oranı %37 iken 2012 yılında %23,7'ye düşmüştür (Grafik 26).

G. Faiz Dışı Kamu Harcamaları ile Kamu İlaç Harcamalarının Karşılaştırması

Tablo 41. Faiz Dışı Kamu Harcamaları ve Kamu İlaç Harcamaları Karşılaştırması, (2002-2013), (Milyon TL)

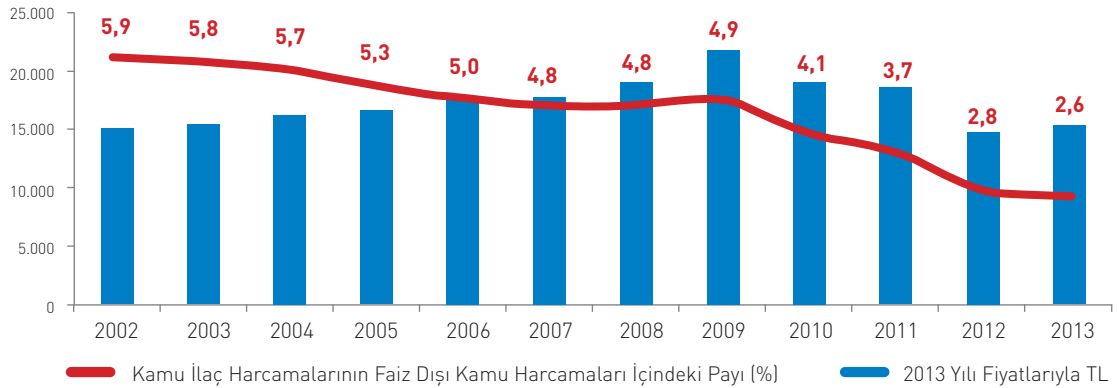
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2012-2013 Artış [%]
Kamu İlaç Harcamaları *	5.478	6.949	7.983	8.803	10.278	11.216	13.278	16.124	15.351	15.911	13.811	15.442	181,8
Faiz Dışı Kamu Harcamaları	92.764	118.963	140.953	167.536	206.875	235.683	277.195	327.381	373.009	433.459	500.443	585.429	531
Kamu İlaç Harcamaları* (2013 Yılı Fiyatlarıyla)	15.256	15.450	16.343	16.660	17.747	17.808	19.089	21.816	19.131	18.624	14.846	15.442	1,2
Faiz Dışı Kamu Harcamaları (2013 Yılı Fiyatlarıyla)	258.369	264.492	288.571	317.060	357.226	374.205	398.496	442.954	464.868	507.368	537.941	585.429	126,5
Kamu İlaç Harcamalarının Faiz Dışı Kamu Harcamaları İçindeki Payı [%]	5,9	5,8	5,7	5,3	5,0	4,8	4,8	4,9	4,1	3,7	2,8	2,6	

*Perakende kamu ilaç harcamalarıdır. Yatan hastalar için kullanılan ilaçlar ve aşı harcamaları dâhil değildir.

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, SGK, Atasever M. (a.g.e)

2002-2013 Döneminde reel olarak faiz dışı kamu harcamaları %126,5 artarken kamu ilaç harcamaları %1,2 önemli bir artış olmamıştır (Tablo 41).

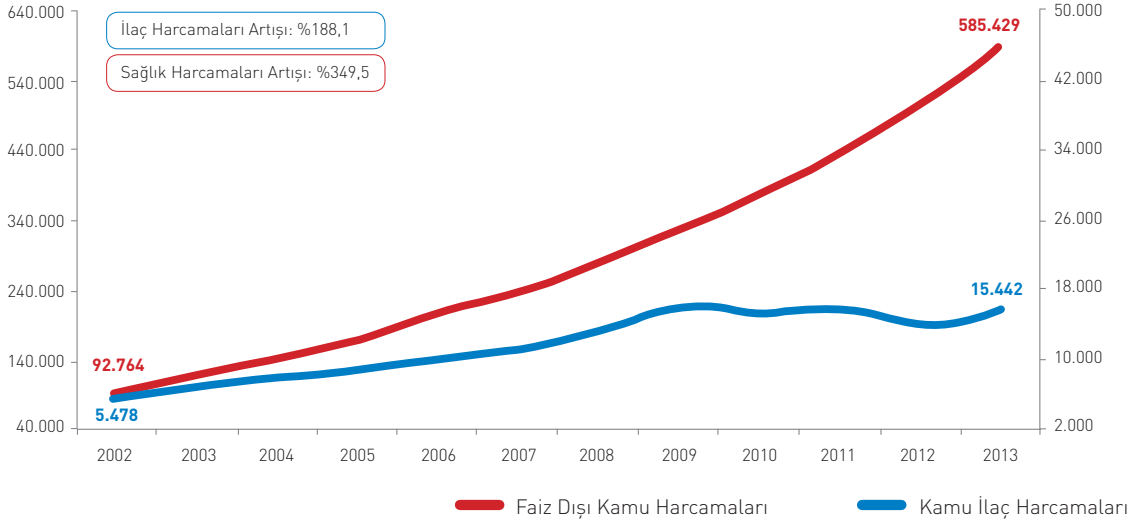
Grafik 27. Kamu İlaç Harcamaları ve Faiz Dışı Kamu Harcamaları İçindeki Payı, (2002-2013)

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, SGK, Atasever M. (a.g.e)

Bu dönemde faiz dışı kamu harcamaları % 531 artmış iken kamu ilaç harcamalarının artışı ise %181,8 olmuştur (Tablo 41).

Grafik 28. Kamu İlaç Harcamaları ve Faiz Dışı Kamu Harcamaları Artışı Karşılaştırması, (2002-2013), (Milyon TL)

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, SGK, Atasever M. (a.g.e)

H. Vergi Gelirleri ile Kamu İlaç Harcamalarının Karşılaştırması

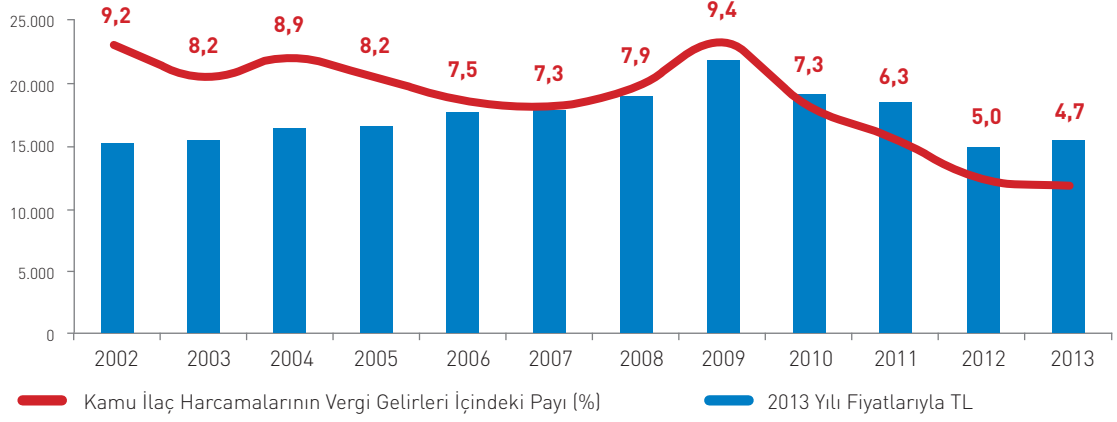
Tablo 42. Vergi Gelirleri ve Kamu İlaç Harcamaları Karşılaştırması, (2002-2013)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2012-2013 Artış (%)
Kamu İlaç Harcamaları *	5.478	6.949	7.983	8.803	10.278	11.216	13.278	16.124	15.351	15.911	13.811	15.442	181,8
Vergi Gelirleri	59.632	84.316	90.077	106.929	137.480	152.835	168.109	172.440	210.560	253.809	278.781	326.169	446,9
Kamu İlaç Harcamaları* (2013 Yılı Fiyatlarıyla)	15.256	15.450	16.343	16.660	17.747	17.808	19.089	21.816	19.131	18.624	14.846	15.442	1,2
Vergi Gelirleri (2013 Yılı Fiyatlarıyla)	166.088	187.461	184.413	202.363	237.397	242.663	241.674	233.316	262.414	297.086	299.670	326.169	96,3
Kamu İlaç Harcamalarının Vergi Gelirleri İçindeki Payı (%)	9,2	8,2	8,9	8,2	7,5	7,3	7,9	9,4	7,3	6,3	5,0	4,7	

*Perakende kamu ilaç harcamalarıdır. Yatan hastalar için kullanılan ilaçlar ve aşı harcamaları dâhil değildir.

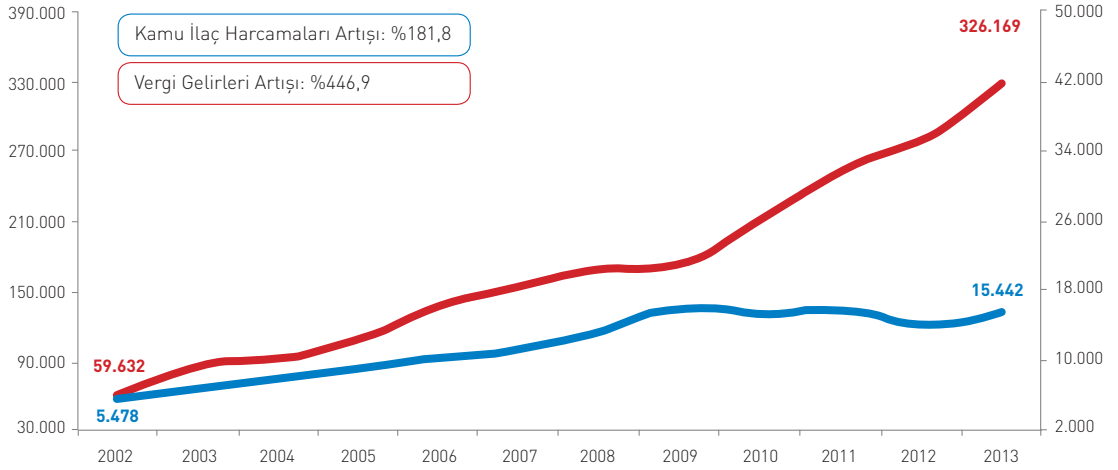
Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, SGK, Atasever M. (a.g.e)

2002-2013 Döneminde reel olarak vergi gelirleri %96,3 artarken kamu ilaç harcamalarında önemli bir artış olmamıştır (Tablo 42).

Grafik 29. Kamu İlaç Harcamaları ve Vergi Gelirleri İçindeki Payı, (2002-2013)

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, SGK, Atasever M. (a.g.e)

Kamu ilaç harcamalarının vergi gelirleri içindeki oranı 2002 yılında %9,2 iken bu oran 2013 yılında % 4,7 düşmüştür (Grafik 29).

Grafik 30. Kamu İlaç Harcamaları ve Vergi Gelirleri Artışı Karşılaştırması, (2002-2013), (Milyon TL)

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, SGK, Atasever M. (a.g.e)

— Vergi Gelirleri

— Kamu İlaç Harcamaları *

Bu dönemde vergi gelirleri %446,9 artmış iken kamu ilaç harcamalarının artışı %181,8 olmuştur (Grafik 30).